

Jesús Moncada

Visat núm. 6
(octubre 2008)

Condicionada constantment per la conflictivitat bèl·lica en què es va veure involucrada la Corona d'Aragó, durant el darrer terç del segle XIII i la primera meitat del XIV, pels seus constants viatges arreu de la Mediterrània i per la seva participació en diversos nivells de l'administració de l'estat, l'atzarosa i agitada vida de Ramon Muntaner (1265-1336) va determinar decisivament que la literatura fos una activitat més aviat secundària i ocasional entre les seves dedicacions principals. No obstant això, gràcies als seus escrits, Muntaner és recordat com a personatge històric i va aconseguir fer-se un lloc entre els escriptors catalans medievals més genuïns i originals.

De fet, Muntaner no va escriure la seva primera obra fins a l'any 1322 (ja en plena maduresa): un poema de caràcter èpic de dos-cents quaranta versos titulat *Sermó*, la finalitat del qual era encoratjar el rei Jaume II d'Aragó (1291-1327) per a la campanya de conquesta de l'illa de Sardenya, que el papa Bonifaci VIII havia concedit als aragonesos a canvi de la renúncia als drets sobre Sicília. Més tard, Muntaner va decidir inserir el *Sermó* en la seva *Crònica*, i d'aquesta manera el poema va esdevenir el capítol 272 de l'obra.

Muntaner va començar a escriure la *Crònica* el 1325 a la seva alqueria de Xilvella, uns setze anys després d'abandonar els almogàvers, i l'hauria enllestida uns tres anys més tard, l'any 1328. L'obra s'inicia amb un tòpic habitual de la literatura medieval: el fals encàrrec. L'autor fa veure que en somnis una instància superior li ha encarregat deixar un testimoni escrit de l'experiència extraordinària que ha tingut la fortuna de viure en primera persona i recordar les grans fites dels monarques catalanoaragonesos que havia conegut (capítol 1): Jaume I (capítols 2 a 28), Pere el Gran (capítols 29 a 150), Alfons el Franc (capítols 151 a 174), Jaume II (capítols 175 a 292) i Alfons el Benigne (capítols 293 a 298), incloent-hi les branques reials de Mallorca (Jaume II de Mallorca, Sanç, l'infant Ferran, Jaume III de Mallorca) i la de Sicília (Frederic III). En definitiva, es narren els fets relacionats amb la Corona d'Aragó des de 1265 fins a les celebracions per la coronació d'Alfons el Benigne el 1328, amb les quals es clou l'obra. El nucli temàtic de la narració històrica es constitueix, amb tot, a partir de dos grans eixos íntimament relacionats: el de la guerra dels catalans i sicilians contra els angevins i la posterior guerra contra el rei de França en territori català durant el regnat de Pere III el Gran (1276-1285) i el de l'aventura de la companyia dels almogàvers a Orient durant el regnat de Jaume II d'Aragó (capítols 194 a 244).

La *Crònica* de Muntaner es presenta com una autobiografia (en la qual l'autor pren el paper de conseller i estratègia politicomilitar) i, al mateix temps, com una memòria històrica del passat dels seus reis (per tal de justificar la política de la Corona d'Aragó, el passat gloriós del regne i el futur encara millor que ha d'arribar), en la qual Muntaner apareix com un súbdit exemplar i orgullós. En

aquest sentit, la finalitat de la *Crònica* de Ramon Muntaner no és precisament la rigorositat històrica ni la reconstrucció exhaustiva i objectiva dels fets, sinó la descripció de les grans gestes individuals (les de grans personatges com Jaume I, Pere el Gran o Roger de Flor, entre d'altres) i col·lectives (com la mateixa expedició dels almogàvers en la qual ell va ser un dels protagonistes principals) que justifiquen i engrandeixen les accions polítiques de la Corona d'Aragó. El punt de vista de Muntaner, doncs, no és el d'un historiador modern, sinó el d'un súbdit fidel i incondicional, que pren partit i en determinats moments esdevé un més dels protagonistes de la narració. Tot i amb això, el valor de testimoni de la *Crònica* de Ramon Muntaner és inqüestionable i, de fet, és l'únic document occidental sobre l'expedició dels almogàvers a l'Imperi Bizantí. Així doncs, a la manera del *Llibre dels fets* de Jaume I (1213-1276), el text de Muntaner està escrit en primera persona, bé com a testimoni, bé com a protagonista directe de l'acció. Muntaner, en tot moment, té la intenció de donar versemblança i autenticitat als fets narrats i no s'està, quan li convé, de reflexionar sobre alguns dels episodis que ha viscut, sobre alguns aspectes de la seva societat o sobre les meravelles que li han cridat l'atenció durant els seus viatges.

Pel que fa a l'estil, la *Crònica* de Muntaner es caracteritza per l'ús d'una llengua viva i popular i per una evident consciència lingüística. La seva prosa és força senzilla i poc retòrica, però efectiva. L'obra va tenir gran vigència i difusió durant els segles XIV i XV, i va ser emprada, per exemple, en diversos passatges de *Tirant lo Blanc* per Joanot Martorell. Va ser editada al segle XVI en un moment de gran revifada historiogràfica i va tornar a captar l'atenció dels literats romàntics del segle XIX, fascinats per l'exaltació de la gesta i les peripècies dels almogàvers.